

ІМІДЖ ОСОБИСТОСТІ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ МАЙБУТНЬОГО ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

THE PERSONALITY IMAGE AS A SOCIO-CULTURAL PHENOMENON IN THE PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF FUTURE EDUCATORS OF PRESCHOOL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

У статті авторами здійснено спробу обґрунтувати вагомість іміджу особистості як соціокультурного феномену у професійному становленні майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти. Акцентовано увагу на високих вимогах до особистості майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти у світлі гострих викликів сьогодення та потреб модернізованого дошкілля у конкурентоспроможних фахівцях, здатних здійснювати якісну професійну діяльність в мінливих умовах сучасного соціуму й освітньої практики, готових до постійного професійно-особистісного саморозвитку та вдосконалення. Представлено найбільш актуальні для дослідження трактування дефініцій «імідж», «професійний імідж» та «професійне становлення». Авторами доповнено перелік показників професіоналізму вихователя закладу дошкільної освіти таким вагомим показником, як сформований належним чином імідж особистості майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, що уможливорює його професійне становлення. Професійне становлення педагога розглядається як: становлення педагога як особистості, професіонала; становлення професійної педагогічної діяльності; становлення професійного педагогічного мислення. Схарактеризовано професійне педагогічне мислення, яке, на думку авторів, відіграє вагомий роль у процесі професійного становлення майбутніх фахівців дошкільної освіти. Зазначено, що професійне становлення майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти має свої особливості, зумовлені типом професії «людина – людина» і відбувається у процесі фахової підготовки. В його основі – як оволодіння здобувачами вищої освіти ключовими компетентностями, виокремленими освітньо-професійною програмою підготовки, так і сформований належним чином імідж, який уможливить якісну професійну діяльність в умовах закладу дошкільної освіти. Це безперервний процес вдосконалення іміджу майбутнього фахівця дошкільної освіти та якості професійної діяльності.

Ключові слова: майбутній вихователь закладу дошкільної освіти, особистість, імідж, професійне становлення, професійне педагогічне мислення, фахова підготовка.

The authors of the article have made an attempt to substantiate the importance of the personality image as a socio-cultural phenomenon in the professional development of a future educator of preschool educational institution. Attention has been focused on the high requirements for the personality of a future educator of preschool educational institution in the light of the acute challenges of nowadays and the necessity of modernized preschool educational institution for competitive specialists capable of carrying out high-quality professional activity in the changing conditions of modern society and educational practice, ready for continuous professional and personal self-development and improvement. We have presented the most relevant interpretations of the definitions of "image", "professional image" and "professional development". The authors have supplemented the list of indicators of professionalism of an educator of preschool educational institution with such a significant indicator as a properly formed image of the personality of a future educator of preschool educational institution, which makes his/her professional development possible. The professional formation of a teacher has been considered as: the formation of a teacher as a personality, a professional; the formation of professional pedagogical activity; the formation of professional pedagogical thinking. The authors have characterized the professional pedagogical thinking, which, according to the authors, plays a significant role in the process of professional development of future specialists in preschool education. It has been noted that the professional formation of a future educator of a preschool educational institution has its own characteristics due to the type of profession "person to person" and takes place in the process of professional training. It is based on both mastery of key competencies by applicants for higher education, highlighted by the educational and professional training program, and a properly formed image that will enable high-quality professional activity in the conditions of preschool educational institutions. This is a continuous process of improving the image of a future specialist in preschool education and the quality of professional activity.

Key words: future educator of preschool educational institution, personality, image, professional development, professional pedagogical thinking, professional training.

УДК 17.022.1:304:[378:373.2.011.3-051]
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/72.23>

Йокоб А.П.,

аспірантка кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету

Бобирева О.С.,

докт. філософії, асистент кафедри педагогіки дошкільної, початкової освіти та освітнього менеджменту Мукачівського державного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сьогодення ставить високі вимоги до особистості майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, адже модернізоване дошкілля потребує конкурентоспроможного фахівця, здатного здійснювати якісну професійну діяльність в мінливих умовах сучасного соціуму й освітньої практики, готового до постійного професійно-особистісного саморозвитку та вдосконалення. Професійне

становлення майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти як особистості – це «тривалий, складний, багатоетапний процес, який торкається особистісних аспектів життя» [6, с. 33], а його основою – фахова підготовка у закладі вищої освіти. Відповідно, постає питання пошуку нових, оптимальних шляхів, методів і засобів здійснення фахової підготовки майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти. Вагомим для професійного

становлення особистості вважаємо потенціал іміджу, від рівня сформованості якого, на наш погляд, залежить ефективність цього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фахова підготовка, особливості професійного становлення майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти ґрунтовно досліджена Т. Атрощенко, А. Богуш, Н. Гавриш, І. Дичківською, Л. Зданевич, К. Крутій, Н. Лисенко, О. Листопадом, А. Чаговець та ін. У вітчизняних наукових студіях питання іміджування розкрито у напрацюваннях О. Апостол, С. Байди, Н. Барни, І. Бондаренко, В. Дячук, О. Ковальової, О. Козлової, Т. Марєєвої, М. Навроцької, Н. Нагорної, Л. Попової, Н. Прус, Г. Сагач, Н. Трофаїли та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проаналізовані дослідження свідчать про вагомість проблеми професійного становлення майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти і, водночас, про недостатність уваги науковців до іміджу особистості майбутнього фахівця цієї спеціальності як соціокультурного феномену, що уможливорює ефективне її вирішення.

Мета статті – обґрунтувати вагомість іміджу особистості як соціокультурного феномену у професійному становленні майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. Основна мета професійної діяльності вихователя закладу дошкільної освіти – організація навчання, виховання та розвитку вихованців під час здобуття ними дошкільної освіти шляхом формування ключових компетентностей відповідно до державного стандарту. За таких умов, як зазначає Т. Марєєва, показниками професіоналізму вихователя закладу дошкільної освіти стають: загальна і професійно-педагогічна культура, ініціативність, інноваційність і нестандартність мислення, здатність до взаєморозуміння, рефлексії та емпатії, комунікативна компетентність, уміння викликати симпатію і довіру, створити обстановку психологічного комфорту [7]. Вважаємо за доцільне доповнити цей перелік таким вагомим показником, як сформований належним чином імідж особистості майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, який уможливорює його професійне становлення.

За логікою нашого дослідження, представимо найбільш актуальні для нашого дослідження трактування дефініцій «імідж», «професійний імідж» та «професійне становлення».

Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає імідж як «рекламний, представницький образ кого-небудь (напр., громадського діяча), що створюється для населення» [1, с. 492]. Імідж, згідно з позицією О. Межеричької, – це «символічний образ суб'єкта, який характеризується динамічністю, неподільною єдністю чуттєвих і змістовних компонентів і відтворює

потреби соціальної групи. Вдалий імідж – це здатність переконати оточуючих, що носій цього іміджу є втіленням в собі ідеальних якостей, які вони бажали б мати, якщо були б на місці цієї людини» [9, с. 4]. Погоджуємося з М. Кордубан та Ю. Толкачевої, що «дуже важливо розглядати імідж у таких аспектах, як: зовнішній вигляд (зачіска, одяг, аксесуари), міміка та погляд, кінетичний імідж (постава, хода), вербальний імідж (тембр голосу, інтонація, словниковий запас), дуже важливий психологічний аспект іміджу, інакше кажучи, внутрішній світ людини. До нього можуть належати особисті принципи, світогляд, етичні настанови та соціальні стереотипи» [5, с. 196].

Як зауважує Н. Трофаїла, імідж можна розглядати як цілісну систему, яка складається із двох основних компонентів: 1) зовнішній вигляд (використання науки про колір, вибір індивідуального стилю особистості, практичне застосування знань про діловий одяг); 2) внутрішній зміст (знання людиною основ ораторського мистецтва, раціональна поведінка у стресових і конфліктних ситуаціях, володіння культурою педагогічного спілкування й уміння використовувати гумор у різних педагогічних ситуаціях) [12, с. 218]. А функціями іміджу О. Межеричька виокремлює ціннісні та технологічні. Так, серед ціннісних функцій авторка визначає особистісну (дана функція підкреслює духовну сутність, візуально окреслює її кращі душевні характеристики, загалом демонструє її індивідуальну незвичайність завдяки позитивному іміджу) та психотерапевтичну (чим більше людина є привабливою, тим більше вона отримує людської уваги, визнання, позитивного настрою, більше впевнена в собі й у досягненні своєї мети [9, с. 4].

Імідж людини-професіонала Т. Марєєва трактує як «якісну характеристику особистості, котра сприяє прояву її внутрішніх установок, особистісних якостей, життєвих позицій, знань і професіоналізму через зовнішні прояви – зовнішній вигляд, поведінку, особливості вербального і невербального спілкування, специфіку оформлення рукотворного середовища, які здійснюють суттєвий вплив на організацію міжособистісної взаємодії та реалізацію професійних функцій фахівця» [7].

Специфіка професійної діяльності вимагає від майбутніх вихователів високого рівня професійної майстерності, особливого типу характеру, комунікабельності, професійних і особистісних якостей. Відповідно, імідж вихователя постає «важлива професійна якість, емоційно забарвлений стереотип сприйняття образу педагога у свідомості вихованців, їхніх батьків, колег, соціального оточення» [2, с. 162]. Основними складовими іміджу майбутніх вихователів є зовнішня привабливість, культура спілкування, високоморальна поведінка, манери, етикет та ін. Отже, професійний імідж майбутніх вихователів – це «цілісний, динамічний феномен,

зумовлений поєднанням професійних якостей та особистісних (внутрішніх і зовнішніх) рис, що визначають якість їхньої професійної діяльності в умовах закладу дошкільної освіти» [2, с. 162]. Н. Трофаїла акцентує увагу на тому, що виникнення і розвиток професійного іміджу вихователя дітей дошкільного віку, стають можливими тільки під впливом професійної діяльності, яка стає його умовою та показником. Вимогами до позитивного професійного іміджу майбутнього вихователя, на думку авторки, є такі: наявність ґрунтовних знань із дошкільної педагогіки і психології, фахових методик; уміння спілкуватися з усіма учасниками освітнього процесу в ЗДО, спостерігати та аналізувати свої дії і дії інших, грамотно вирішувати конфліктні ситуації, самовдосконалюватися та розвиватися, створювати привабливий зовнішній вигляд; вияв любові до дітей і до своєї професії, гуманності, тактовності, відповідальності та порядності [12, с. 218].

Професійне становлення особистості студента, згідно з позицією М. Козирева та Ю. Козловської, – «засвоєння за спеціально організованою програмою соціально-професійних ролей, підготовка до виконання важливих соціально-професійних функцій» [4306]; є «поетапним моментом індивідуально-професійного розвитку, формування професійної компетенції, розкриття його творчого потенціалу, професійної готовності до самостійної трудової діяльності» [4, с. 312]. Однією з умов успішного професійного становлення є, на думку авторів, «формування та розвиток у майбутнього фахівця уявлень про себе як суб'єкта власної професійної діяльності, тобто конкретним баченням себе в професії через перетворення деякого суспільно виробленого еталона професії у її суб'єктивну особистісну модель» [4, с. 310]. Так, О. Саннікова стверджує, що процес становлення особистості професіонала є індивідуальним, різноплановим та полягає в розв'язанні протиріч, котрі виникають на різних структурних рівнях при порушенні рівноваги між вимогами до діяльності, представленими у вигляді конкретних знань, програм, методів, ідеальних уявлень про особистість професіонала, і реальними можливостями індивіда. Авторка акцентує увагу на тому, що індивідуальність професіонала характеризується специфічним поєднанням особистісних якостей, які, взаємодіючи між собою, змінюються і в межах всієї системи особистості, і в межах її окремих підсистем, зумовлюючи зміни якісно-кількісного поєднання та домінування кожної з них [11, с. 134].

Зауважимо, що професійне становлення педагога розглядається як: становлення педагога як особистості, професіонала; становлення професійної педагогічної діяльності; становлення професійного педагогічного мислення. Усі представлені аспекти охоплюють різні психологічні виміри педагога та мають свої механізми, детермінанти та

умови розвитку. Вважаємо за доцільне зупинитися на характеристиці професійного педагогічного мислення, яке, на наш погляд відіграє вагомий роль у процесі професійного становлення майбутніх фахівців дошкільної освіти. Так, професійне мислення має практичної спрямованість відповідно до характеру діяльності і є найважливішим елементом механізму професії вихователя закладу дошкільної освіти. Цей феномен використовується у двох аспектах: по-перше, щоб підкреслити високий професійно-кваліфікаційний рівень фахівця (у цьому випадку йдеться про особливості мислення, що виражають його якісний аспект), по-друге, щоб виділити особливості мислення, зумовлені характером професійної діяльності (мається на увазі предметний аспект). Враховуємо думку О. Кміть, що для оцінки рівня сформованості професійного мислення доцільно використовувати такі критерії: аналітичність мислення – здатність переробляти та аналізувати необхідну інформацію, різні ситуації, в яких відбувається прийняття педагогічних рішень, критично оцінювати результати зробленого; гнучкість мислення – спроможність швидко реагувати на ситуацію та змінювати способи дій залежно від умов, що склалися; альтернативність та відкритість мислення полягає у здатності бачити різноманітні можливі шляхи розв'язання проблеми, розуміти і сприймати інші точки зору; оригінальність мислення – спроможність творчо мислити, самовдосконалюватися і створювати оригінальні рішення педагогічних завдань; конструктивність мислення – здатність прогнозувати, проектувати, вибудовувати та реалізовувати алгоритм вирішення педагогічних завдань [3, с.30]. Вагомими постають виокремлені М. Марусинець рівні професійного мислення: репродуктивний – фіксація і констатація педагогічних фактів, без уміння оперативно використовувати теоретичні знання; наявність вміння робити й узагальнювати за спільними ознаками, але без здатності пояснювати й обґрунтовувати свої дії; частково-творчий – уміння розпізнавати явища, описувати й пояснювати їх індуктивно й дедуктивно, приймати правильні рішення не лише в типових, але й у дещо змінених умовах; недостатньо розвинена здатність до прогнозування і передбачення; творчо-перетворювальний – характеризується творчими здібностями, вмінням «бачити» і кваліфіковано розв'язувати проблеми, знаходити оригінальні способи розв'язання педагогічних задач [8, с. 164].

Відповідно, професійне становлення майбутнього вихователя полягає у набутті фахових знань, умінь, практичних навичок, сформованості професійної компетентності та професійного педагогічного мислення, удосконаленні його особистісно-ділових та професійних якостей (іміджу), необхідних для успішного виконання педагогічної діяльності в умовах закладу дошкільної освіти.

Погоджуємося з О. Листопадом та співавторами, що «професійне становлення майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти – це тривалий і безперервний процес становлення та вдосконалення професійно значущих якостей, що відбуваються під впливом зовнішніх факторів та діяльності, а також власних зусиль особистості; головна мета професійного становлення майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти – поступове формування внутрішньої готовності до усвідомленої та самостійної побудови, корекції та реалізації перспектив свого професійно-педагогічного розвитку, готовності самостійно знаходити особистісно значущі смисли в майбутній професійній діяльності у закладі дошкільної освіти» [6, с. 32]. Автори переконані, що професійне становлення особистості майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти в процесі фахової підготовки передбачає «не лише оволодіння студентами ключовими компетентностями, а й професійно-особистісне самовдосконалення, становлення активної життєвої позиції» [6, с. 32].

Висновки. Професійне становлення майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти має свої особливості, зумовлені типом професії «людина – людина» і відбувається у процесі фахової підготовки. В його основі – як оволодіння здобувачами вищої освіти ключовими компетентностями, виокремленими освітньо-професійною програмою підготовки, так і сформований належними чином імідж, який уможливить якісну професійну діяльність в умовах закладу дошкільної освіти. Це безперервний процес вдосконалення іміджу майбутнього фахівця дошкільної освіти та якості професійної діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) [уклад. і гол. ред. В. Т. Бусел]. К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
2. Йокоб А. Професійний імідж майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти як проблема психолого-педагогічних студій. Молодь і ринок, 2022. № 7–8 (205–206). С.159-162.
3. Кміть О.В. Формування професійного мислення майбутніх учителів англійської мови початкової школи. URL: <https://eprub.chnpu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5756/1/Формування%20професійного%20мислення%20майбутніх%20учителів%20англійської%20мови%20початкової%20школи.pdf>
4. Козирєв М. П., Козловська Ю. Р. Професійне становлення фахівця в умовах вищого навчального закладу. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна, 2013. Вип.1. С. 305–313.
5. Кордубан М., Толкачева Ю. Формування професійного іміджу майбутніх фахівців дошкільної освіти під час їх навчання в закладі вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 2021. Вип 40. Том 2. С. 195–199.
6. Листопад О.А., Мардарова І.К., Гуданич Н.М. Педагогічний супровід професійного становлення майбутніх вихователів засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Педагогічні науки*, 2022. Випуск 3(50). С. 31–42.
7. Марєєва Т. Позитивний професійний імідж майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу: актуальність та перспективи наукових досліджень. URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/bitstream/123456789/2625/1/mareeva.pdf>
8. Марусинець М.М. Професійне мислення вчителя: рефлексивний аспект. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2014. № 2(23). С. 161–167.
9. Межеріцька О. Впровадження іміджології як компонента навчального процесу у вищих закладах освіти. *Теорія та методика управління освітою*. 2010. № 3. С. 1–11.
10. Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти». Наказ Міністерства освіти України №755-21 від 19.10.2021 р. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>
11. Саннікова О. П. Феноменологія особистості: вибр. психол. праць. Одеса : СМІЛ, 2003. 256 с.
12. Трофаїла Н.Д. Професійний імідж вихователя закладу дошкільної освіти. Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи, 2019. Випуск 68. С. 216–219.